

Habán, Ivo

Editorial

Opuscula historiae artium. 2018, vol. 67, iss. 1, pp. 2-3

ISSN 1211-7390 (print); ISSN 2336-4467 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/138620>

Access Date: 11. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,
do rukou se vám dostává monotematické číslo, které vzniklo jako výsledek příspěvků přednesených na konferenci *Nová věcnost v Československu? / Neue Sachlichkeit in der Tschechoslowakei?* Ta byla uspořádána 25. května 2017 na půdě Semináře dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, v návaznosti na řešení projektu s názvem *Nové realismy na československé výtvarné scéně 1918–1945*, podpořeného Grantovou agenturou České republiky.

Ačkoli moderní realismy nepatří k dominantnímu proudu meziválečné výtvarné scény v Československu, tvoří nedílnou a podstatnou součást příběhu dějin umění v tomto prostoru. Svou kvalitou snesou srovnání s okolním světem a některé z nich jsou i v mezinárodním kontextu jedinečné. Rád bych na tomto místě jako hlavní řešitel poděkoval redakci *Opuscula historiae artium* za příležitost prezentovat následující vybrané studie v rámci monotematického čísla a ukázat tak pluralitu možných přístupů a sledovaných projevů, jejichž výzkum pokračuje. Osobní poděkování patří Pavlu Suchánkovi a Lubomíru Slavíčkovi za redakční práce a Ondřeji Jakubcovi za vstřícnost a pomoc při realizaci tištěných výstupů.

Moderní realismy představují jednu z méně prozkoumaných poloh výtvarné scény v meziválečném Československu, mimo jiné proto, že se jedná o poměrně široké spektrum projevů, jež není snadné jednoduše definovat. V předložených příspěvcích jsou sledována především díla, která lze spojit s fenoménem nové věcnosti. Tento zastřešující, všeobecně vesměs srozumitelný pojem byl zvolen jako pomyslný odrazový můstek k otevření diskuze o povaze moderních realismů v československém prostoru.

Při pokusu aplikovat postupy propracovaného zahraničního výzkumu nové věcnosti na československé prostředí narazíme na některá místní specifika. Jedním z klíčových předpokladů souhrnného zpracování uvedené problematiky je přijetí teritoriálního, nikoli nacionálního modelu výkladu dějin umění Čech, Moravy a Slezska. Stejný princip je třeba zohlednit i na Slovensku, kde takový přístup navíc obnáší zahrnout související projevy na území Podkarpatské Rusi. Nositeli moderních realistických projevů byli nezdědka německy či maďarsky hovořící umělci a umělkyně, jejichž přítomnost ovlivňovala celkový charakter výtvarné scény v Československu. Tento okruh otázek spojený v českých zemích s identitou českých Němců a s jejich recepcí impulsů nové věcnosti řeší z americké badatelské perspektivy Keith Holz.

Československo představovalo komplikovaný útvar nejen kvůli německým, maďarským, polským, rusínským či židovským menšinám, vždyť složitý byl už jen samotný vztah

Čechů a Slováků. Jednou z oblastí, které lze porovnávat, je reflexe sociálně-kritické polohy nové věcnosti, jejíž projevy na Slovensku sleduje Jana Migašová. Také zde narážíme na otázky nacionální povahy týkající se míry integrace některých kosmopolitně orientovaných představitelů moderních realismů, kteří pocházeli ze států bývalé habsburské monarchie. S tím souvisí i dobové pokusy o definice a výklady národních konceptů umění, jejichž protikladem byl internacionální rozměr modernistických hnutí, zde zejména Bauhausu.

Vnímání nacionalismů rezonuje také v obecných otázkách uměleckého směřování středoevropské scény, nahlížíme-li na ni optikou dobové zkratky v tradičním pojetí národních škol umění – tedy jako na konfrontaci moderního francouzského a německého umění. Tato polarizace se odrazila i v rozdělení českých zemí na dva paralelní světy, inklinující více k francouzskému či německému kulturnímu prostředí. Inspirace navíc přicházela do Československa i z jiných částí Evropy. Cesty italského umění okruhu Valori plastici do střední Evropy dvacátých let a jeho možný vliv na českou scénu přibližuje Alena Pomajzlová.

Do pestré mozaiky moderních realismů patří i případy „krátkodobého koketování“ s odezvami nové věcnosti, ať už sociálně laděnými nebo usilujícími o návrat k řádu. Takové momenty lze nalézt např. u Zdenka Rykra, jehož realistickému období se věnuje Marcel Fišer.

Pokus o demokratickou integraci minorit vykazuje oblast oficiální prezentace státu, která však ve výsledku nezřídka končila nekonzistentním slepencem, navíc ochuzeného o avantgardní projevy na všech stranách jazykového spektra. V rámci oficiální reprezentace hrála postupně stále významnější roli i genderová otázka. Z jakých důvodů se významnou měrou přikláněly k projevům nové věcnosti česky i německy hovořící umělkyně odkrývá Martina Pachmanová.

Nová věcnost se vedle malby odrazila především ve fotografii, která představuje pro výzkum nových realismů v Československu zásadní médium. Nové vidění odráží podobně jako nové realismy společenské změny dvacátých let a snahu umění na tyto skutečnosti reagovat. V oblasti fotografie lze lépe než v malbě sledovat také vztah české avantgardy a nové věcnosti. Osobnosti Jaromíra Funkeho a nové věcnosti v internacionálních souvislostech fotografie se věnuje Antonín Dufek.

Samostatné téma představují třicátá léta a zkoumání dalšího vývoje moderních realismů v nové konstelaci s nástupem totalitních režimů. V této době je třeba zohlednit i okolnosti emigrace, díky níž do tuzemského kontextu vstupuje např. Hannes Beckmann, jehož působení v Československu v letech 1933–1948 sleduje Bronislava Rokytová.

Ivo Habán

Dear Readers,

You have in your hands a thematic issue containing papers that were presented at the conference *The New Objectivity in Czechoslovakia? / Neue Sachlichkeit in der Tschechoslowakei?* The conference took place on 25 May 2017 at the Department of Art History, Faculty of Arts, Masaryk University, which ties in with work on a project titled *The New Realisms in the Czechoslovak Art Scene 1918–1945*, supported by the Czech Science Foundation.

As the principal investigator of the research project I would like here to thank the editorial team at *Opuscula historiae artium* for the opportunity to present the following selection of papers in this thematic issue and thereby present a variety of possible methods and topics, which continue to be the subject of research. My personal thanks go to Pavel Suchánek and Lubomír Slavíček for their work as editors and Ondřej Jakubec for his helpfulness and assistance in the production of this issue.

Modern realisms are one of the less researched areas of Czechoslovakia's interwar art scene, in part because they encompass a relatively broad range of styles, so it is not easy to define them. The papers published in this issue focus primarily on work that can be related to the New Objectivity. This generally intelligible umbrella concept was chosen as a kind of springboard from which to open up a discussion about the nature of modern realisms in interwar Czechoslovakia.

In trying to apply methods developed in international research on the New Objectivity to the Czechoslovak art scene we come across a number of specific features and minority phenomena, and these are examined in the papers published here. One of the key preconditions for examining this subject is to adopt a territorial and not a national model in interpretations of the art history of Bohemia, Moravia, and Silesia. The same principle must be applied also in the case of Slovakia, where this approach moreover requires including the territory of Carpathian Ruthenia. Modern realist art was often the domain of German- and Hungarian-speaking male and female artists, whose presence had an influence on the overall character of the art scene in Czechoslovakia. Questions connected with the identity of Czech Germans in the Czech lands and the adoption of impulses coming from the New Objectivity is addressed here from an American research perspective by Keith Holz.

Czechoslovakia represented a complicated space, not just because of its German, Hungarian, Polish, Ruthenian, and Jewish minorities, but also because of the relationship between Czechs and Slovaks themselves. One such specific is a response to the element of social criticism in the New Objectivity, examples of which in Slovakia are discussed by Jana Migašová.

We also find here questions of a national nature relating to the degree of integration of some of the cosmopolitan modern-realist artists from states in the former Habsburg Empire. Also connected to this are the contemporary attempts to define and interpret national concepts of art, which had their opposite in the international dimension of the modernist movements such as the famous Bauhaus.

Echoes of nationalist perceptions are also apparent in general questions relating to the artistic direction of the Central European art scene when viewed through the lens of the at that time traditional notion of national schools of art – which means as a confrontation between modern French and German art. Influences reached Czechoslovakia also from other parts of Europe. How the Italian art movement *Valori plastici* made its way into Central Europe in the 1920s and what influence it may have had on the Czech art scene are questions examined by Alena Pomajzlová.

The rich mosaic of modern realisms also includes cases of 'brief flirtations' with the New Objectivity impulses, whether they were socially oriented in nature or were striving for a return to order. Instances of this can be observed for instance in work by Zdenek Rykr, whose realist period is the subject of the paper by Marcel Fišer.

An attempt at the democratic integration of minorities is observed in the area of the official image presented by the state. The question of gender also gradually played an increasingly significant role in the official image of the state. The reasons why Czech- and German-speaking female artists were to a significant degree drawn to the New Objectivity are discussed by Martina Pachmanová.

The New Objectivity made a mark not just in painting but also and especially in photography, which for research on the new realisms in Czechoslovakia is a fundamental medium. The new vision like the new realisms reflected social changes in the 1920s and art sought to respond to these realities. The relationship between the Czech avant-garde and the New Objectivity is also better observed in the area of photography than in painting. Jaromír Funke and the New Objectivity in an international context form the subject of the paper by Antonín Dufek.

A separate topic is the 1930s and research on the further development of modern realisms in the face of the rise of totalitarian regimes. In this period it is necessary to also devote attention to the factor of emigration, which, for example, brought Hannes Beckmann to Czechoslovakia. It is the work he did here between 1933 and 1948 that is the subject of the paper by Bronislava Rokytová.

Ivo Habán